

Kapitola 6.

6. Kľúčové disparity a hlavné faktory rozvoja Košického kraja.

Cieľom tejto kapitoly je identifikácia hlavných problémov, ktoré by mal Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja riešiť, a určenie potenciálu použiteľného pre toto riešenie.

Určenie kľúčových disparít súčasného stavu a hlavných faktorov ďalšieho rozvoja predstavuje určitú syntézu výsledkov BDMP analýzy. Podstatou tejto syntézy je transformácia disparít a prekážok riešenia disparít do kľúčových disparít, a možnosti riešenia disparít s využitím oblastí bez disparít do hlavných faktorov rozvoja.

6.1. Určenie kľúčových disparít.

Prvým problémom, ktorý sme museli vyriešiť, bolo stanovenie úrovne, na ktorej budeme veľkosť disparity určovať. Ponúka sa prirodzené rozdelenie jednotlivých úrovní. Podľa nášho názoru disparity medzi štátmi Európskej únie by mala riešiť Európska únia (úroveň NUTS 0), disparity medzi krajmami by mala riešiť vláda SR (úroveň NUTS 1 a NUTS 2) a úlohou samosprávnych krajov by malo byť riešenie disparít vo vnútri kraja, medzi okresmi (úroveň NUTS 3 a NUTS 4). Miestna samospráva by mala potom hľadať riešenia disparít v rámci príslušnej obce alebo mesta (NUTS 5). Preto sme všetky disparity porovnávali prednostne vo vnútri kraja medzi okresmi okrem prípadov, keď sa disparita týkala len jedného okresu a nebolo ju s čím porovnať (znalostná ekonomika). V takomto prípade sme za úroveň riešenia stanovili najbližšie vyššiu úroveň, ktorou boli disparity medzi krajmami na Slovensku (úroveň NUTS 2).

Pri určovaní veľkosti kľúčových disparít sme hľadali vhodné indikátory, pomocou ktorých by sme mohli danú disparitu zmerať (vyčíslieť), aby sme čo možno najviac zobjektívizovali výber kľúčových disparít v rámci jednotlivých okresov (teda na úrovni NUTS 3 a NUTS 4).

Veľkosť indikátorov za jednotlivé okresy sme porovnali (vydelili) so súčtom týchto indikátorov za celý kraj a dostali sme tak, po vynásobení číslom 100, veľkosť danej disparity v jednotlivých okresoch kraja v percentách.

Pre určenie kľúčových disparít sme stanovili referenčnú (porovnávaciu) úroveň disparity tak, že sme 100% disparity vydelili počtom okresov, v ktorých sme porovnávali veľkosť indikátorov. Dostali sme tak referenčnú úroveň disparity. Na tejto úrovni by mali mať všetky okresy rovnakú veľkosť disparity. Tak by bola v podstate disparita vo vnútri kraja (NUTS 3 a NUTS 4) odstránená, všetky okresy by mali rovnako nevyhovujúci stav, ktorý by sa potom už riešil na vyššej úrovni, teda medzi krajmami (NUTS 2 alebo NUTS 1). V prípadoch, keď sme danú disparitu porovnávali len vo vnútri daného okresu, referenčná úroveň bola potom 100%.

V tých okresoch, u ktorých veľkosť danej disparity presahovala referenčnú úroveň sme stanovili danú disparitu ako kľúčovú. Boli aj prípady, ak daný indikátor bol vymedzený pozitívne, teda nemeral negatívny ale pozitívny stav (dĺžka ciest vyššej kategórie). Takýto indikátor sme nazvali pozitívny indikátor a u takého indikátora sme za kľúčovú disparitu v danom okrese považovali takú disparitu, ktorá nedosahovala referenčnú úroveň, bola pod stanovenou referenčnou úrovňou.

V podstate sme tým zmerali rozloženie danej disparity v rámci Košického kraja, to znamená, že ak budeme chcieť danú disparitu v budúcnosti vo vnútri kraja odstrániť, budeme sa musieť zamerať prednostne na tie okresy, kde daná disparita bola stanovená ako kľúčová.

Pre lepšiu názornosť uvádzame aj matematické vyjadrenie určovania kľúčových disparít:

$$\frac{PJIO \times 100\%}{PJIK}$$

PJIO počet kvantifikovateľných jednotiek indikátora v danom okrese (napr. počet nezamestnaných, počet chýbajúcich lôžok, počet kilometrov ciest v nevyhovujúcom a havarijnom stave a pod.),
PJIK počet kvantifikovateľných jednotiek indikátora v kraji (súčet PJIO za kraj).

Výsledok je veľkosť disparity v percentách, ktorú porovnáme s referenčnou úrovňou. Referenčnú úroveň stanovíme ako:

$$\frac{100\%}{PO}$$

PO počet okresov, v ktorých disparitu meriame.

Výsledok je referenčná úroveň v percentách. Všetky disparity nad touto referenčnou úrovňou z pohľadu Košického kraja sme zaradili medzi kľúčové disparity za jednotlivé okresy. U pozitívneho indikátora to boli všetky disparity pod referenčnou úrovňou.

6.1.1. Doprava.

Pri stanovovaní disparít v oblasti dopravy sme vychádzali z týchto indikátorov:

- kvalita ciest I. triedy z hľadiska priečných nerovností, nevyhovujúci stav,
- kvalita ciest I. triedy z hľadiska priečných nerovností, havarijný stav,
- kvalita ciest II. triedy z hľadiska priečných nerovností, nevyhovujúci stav,
- kvalita ciest II. triedy z hľadiska priečných nerovností, havarijný stav,
- kvalita ciest III. triedy, nevyhovujúci stav,
- kvalita ciest III. triedy, havarijný stav,
- nehodovosť,
- chýbajúce cesty vyššej kategórie.

Pri cestnej infraštruktúre sme vychádzali zo skutočnosti, že hustota cestnej siete ciest nižších kategórií je dostatočná a do budúcnosti nepočítame s výstavbou nových ciest okrem ciest vyššej kategórie.

Pri stanovovaní indikátora chýbajúce cesty vyššej kategórie (diaľnic a rýchlostných ciest) sme vychádzali zo skutočnosti, že v Košickom kraji chýbajú cesty vyššej kategórie (diaľnice a cesty pre motorové vozidlá). Jediný krátky diaľničný úsek je v okrese Košice – okolie. Pri výpočte disparity sme použili pozitívny indikátor s tým, že sme vychádzali z dĺžky ciest vyššej kategórie na Slovensku.

Pri stanovovaní indikátorov kvality ciest I. triedy havarijného a nevyhovujúceho stavu sme vychádzali zo skutočnosti, že stav ciest sa vyhodnocuje z hľadiska pozdĺžnych a priečných nerovností. Keďže stav týchto ciest je horší z hľadiska pozdĺžnych nerovností, pri vyčíslení disparity za jednotlivé okresy počítame len s týmito údajmi. Výnimkou je okres Sobrance, kde viac kilometrov ciest je v nevyhovujúcom aj v havarijnom stave z hľadiska priečných nerovností. Veľkosť referenčnej úrovne sme stanovili na 16,7%, pretože okresy Spišská Nová Ves a Gelnica nemajú cesty I. triedy a okresy Košice I. až IV. berieme ako jeden okres.

Pri stanovovaní indikátora kvality ciest II. triedy havarijného a nevyhovujúceho stavu sme vyhodnocovali cesty z hľadiska pozdĺžnych nerovností, keďže stav týchto ciest je horší z tohto hľadiska.

Pri stanovovaní indikátora kvality ciest III. triedy havarijného a nevyhovujúceho stavu sme sledovali dĺžky nevyhovujúcich a havarijných úsekov v rámci jednotlivých okresov Košického kraja.

Pri stanovovaní indikátora nehodovosti sme vychádzali z počtu dopravných nehôd na kilometer a rok v danom okrese.

Disparity v oblasti železničnej infraštruktúry nevieme zatiaľ stanoviť pre chýbajúce kvantifikovateľné indikátory. Podľa stanoviska Železníc Slovenskej republiky, informácie o technickom a kvalitatívnom stave železničnej infraštruktúry v Košickom kraji nie je možné poskytnúť z toho dôvodu, že Oblastná pôsobnosť ŽSR Oblastného riaditeľstva Košice nie je totožná s teritoriálnou pôsobnosťou krajov. Vyhodnocovanie stavu infraštruktúry v rámci oblastného riaditeľstva je vykonávané vo vnútornom členení v rámci trakčných obvodov. Poskytnutie nami požadovaných informácií by si vyžiadalo náročnejšiu analýzu stavu infraštruktúry. Vzhľadom na toto stanovisko a neexistenciu verifikovateľnej databázy nevieme indikátory zatiaľ vyčíslieť. Po prechode regionálnych tratí do pôsobnosti Košického samosprávneho kraja budeme mať k dispozícii vlastnú databázu a počítame s tým, že indikátory v budúcnosti vyčíslíme.

Rovnako indikátory zastaranosti vozového parku na základe podkladov Železničnej spoločnosti Slovensko, a.s. nevieme zatiaľ vyčíslieť. Podľa ich stanoviska rozdelenie vozňov podľa veku nie vždy odzrkadľuje skutočný stav vozňa, lebo niektoré vozne prešli v rôznych obdobiach väčšou či menšou modernizáciou, rekonštrukciou alebo čiastočnou úpravou a preto je ich potrebné posudzovať individuálne.

Disparity v oblasti integrovanej dopravy nevieme zatiaľ stanoviť vzhľadom na neexistenciu merateľných indikátorov integrovanej dopravy v Košickom kraji.

Disparity v oblasti intermodálnej dopravy sme tak isto zatiaľ nestanovili pre neexistenciu merateľných indikátorov.

6.1.2. Životné prostredie.

Pri stanovovaní disparít v oblasti životného prostredia sme vychádzali z týchto merateľných indikátorov:

- počet obyvateľov nenapojených na verejný vodovod,
- počet obyvateľov nenapojených na verejnú kanalizáciu,
- výdatnosť vodných zdrojov po odpočítaní spotreby na počet obyvateľov,
- znečistenie ovzdušia TZL,
- znečistenie ovzdušia SO₂,
- znečistenie ovzdušia NO_x,
- znečistenie ovzdušia CO,
- odovzdaný komunálny odpad,
- zneškodnený komunálny odpad,
- zhodnotený komunálny odpad,
- skladovaný komunálny odpad,
- separovaný zber komunálneho odpadu.

Pri určovaní disparít v oblasti integrovanej ochrany, racionálneho využívania vôd a protipovodňovej ochrany sme určili len dva merateľné indikátory, verejné vodovody a verejné kanalizácie. Ostatné indikátory týkajúce sa čistenia komunálnych vôd, zabezpečenia komplexnej ochrany územia pred povodňami a sledovanie stavu povrchových a podzemných

vôd nevieme zatiaľ vyčíslit' z hľadiska jednotlivých okresov Košického kraja pre nedostatok relevantných údajov. Tu chceme upozorniť, že hoci vo výdatnosti vodných zdrojov v porovnaní so spotrebou na počet obyvateľov a rok má Košický kraj ako celok zatiaľ rezervu 46%, niektoré okresy vykazujú značné disparity v tejto oblasti (prakticky čerpajú vodné zdroje iných okresov napríklad okresy Košice I. až IV.), čo môže do budúcnosti vyvolať značné problémy vzhľadom na neustále rastúci strategický význam pitnej vody. Indikátor dostavba ČOV sme zatiaľ nevyčíslili z toho dôvodu, že vláda SR v materiáli Stav a perspektívy implementácie environmentálneho acquis Slovenskej republiky z 27.6.2007 konštatuje, že nie sú zabezpečené finančné prostriedky v dostatočnom objeme pre riešenie všetkých potrieb z oblasti pitných vôd. Do budúcnosti je však podľa nás potrebné monitorovať, ako striedajúce sa vlády SR plnia záväzky, ktoré prijalo Slovensko pri svojom vstupe do EÚ.

Pri určovaní disparít v oblasti ochrany ovzdušia, ozónovej vrstvy a minimalizácie nepriaznivých vplyvov klimatických zmien vrátane podpory obnoviteľných zdrojov energie sme vychádzali zo skutočnosti, že pri ochrane ovzdušia neboli zatiaľ prekročené povolené limity. Vzhľadom na zabezpečenie stabilizácie tohto priaznivého trendu aj do budúcnosti sme stanovili disparity v znečistení ovzdušia TZL, SO₂, NO_x a CO. Ochrana ozónovej vrstvy a minimalizácia nepriaznivých vplyvov klimatických zmien presahuje možnosti samosprávneho kraja a podľa nás spadá do celoštátnej pôsobnosti (úroveň NUTS 1 alebo NUTS 0). Preto sme v tejto oblasti neidentifikovali kľúčové disparity (na úrovni NUTS 3 a NUTS 4).

Pri určovaní disparít v oblasti odpadového hospodárstva sme stanovili indikátory na zber, likvidáciu a separáciu komunálneho odpadu. Disparity u odpadov zo zdravotnej starostlivosti a veterinárnej starostlivosti sme nemohli určiť, pretože v súčasnosti nie je v Košickom kraji zabezpečená efektívna likvidácia týchto odpadov a z toho dôvodu neexistujú ani verifikované merateľné indikátory. Vzhľadom na závažnosť tejto problematiky však bude nevyhnutné do budúcnosti zamerať aktivity Košického samosprávneho kraja aj týmto smerom. To sa rovnako týka aj odpadov s obsahom PCB a iných POPs, kde v súčasnosti nie je v Košickom kraji zabezpečená efektívna likvidácia týchto odpadov. Podľa posledných vedeckých výskumov táto kontaminácia postupne prerastá do environmentálnej katastrofy a doteraz zasiahla okolo 250 tis. obyvateľov v Košickom a Prešovskom kraji. Rozsah tejto kontaminácie nebol zatiaľ oficiálne zdokumentovaný.

Pri určovaní disparít v oblasti ochrany a regenerácie prírodného prostredia a krajiny sme zatiaľ nevyčíslili žiadny indikátor, pretože túto oblasť je problematické matematicky vyčísl'ovať z akéhokoľvek hľadiska. Bez možnosti vyčíslenia indikátorov je však podľa nás na subjektívnom zvážení hodnotiteľa, čomu prisúdiť prioritu a čo naopak realizovať až v ďalších etapách plánovania. Preto pre zložitosť vyčíslenia indikátorov, ponechávame zatiaľ hľadanie merateľných indikátorov v tejto oblasti až na nasledujúce obdobie.

6.1.3. Základná infraštruktúra.

6.1.3.1. Školstvo.

Za kľúčovú disparitu v oblasti školskej infraštruktúry považujeme pokles počtu žiakov spojený s aktuálnym demografickým vývojom. Tento pokles vyvoláva potrebu racionalizácie siete škôl a školských zariadení a prispôbenie tejto siete aktuálnym počtom žiakov v jednotlivých okresoch. Po uskutočnení racionalizačných opatrení budeme hľadať vhodné merateľné indikátory na zmeranie disparít v tejto oblasti v rámci jednotlivých okresov.

6.1.3.2. Sociálna oblasť.

Kľúčové disparity v sociálnej oblasti sme stanovili na základe nasledovných indikátorov:

- opatrovateľská služba pre seniorov,
- zariadenie opatrovateľskej služby pre seniorov,
- domovy sociálnych služieb pre mentálne postihnutých,
- domovy sociálnych služieb pre telesne a duševne postihnutých,
- chránené bývanie,
- opatrovateľská služba pre zdravotne postihnutých,
- útulky,
- domovy pre osamelých rodičov,
- azylové ubytovanie pre osoby po výkone trestu.

Pre výpočet veľkosti disparity v danom okrese bol použitý súčin prepočítacieho koeficientu a počtu obyvateľov v danom okrese. Tak sme dostali požadovanú potrebu jednotlivých typov sociálnych zariadení v danom okrese. Od požadovanej potreby sociálnych zariadení sme odpočítali počet existujúcich sociálnych zariadení v danom okrese a výsledok bol počet chýbajúcich sociálnych zariadení. Veľkosť disparity sme určili ako percentuálne vyjadrenie počtu chýbajúcich sociálnych zariadení k požadovanej potrebe jednotlivých typov sociálnych zariadení v danom okrese (100%). Referenčná úroveň v tomto prípade bola stanovená na 100%, pretože veľkosť disparity bola zameraná priamo v danom okrese a nie v rámci kraja a následne rovnomerne rozložená na jednotlivé okresy ako v iných prípadoch.

Použitý prepočítací koeficient určuje predpokladanú potrebu zariadení pre obyvateľov s určitým zdravotným postihnutím. Vychádza zo štúdie vybavenosti miest, obcí a územných celkov službami sociálnej pomoci, ktorú vypracoval tím odborníkov v publikácii „Obce, mestá, regióny“, vydanéj v Prahe v roku 1997. Štúdia popisuje analýzu hlavných faktorov ovplyvňujúcich vybavenosť územných celkov službami sociálnej pomoci, návrhy normatívov vybavenosti územných celkov službami sociálnej pomoci, návrh distribúcie sociálnych služieb atd.

6.1.3.3. Zdravotníctvo.

Musíme priznať, že nebudeme vedieť určiť kľúčové disparity v oblasti zdravotníckej infraštruktúry v jednotlivých okresoch kraja, až do doby, kým celá oblasť zdravotníctva neprejde skutočnou reformou, ktorá vzhľadom na reálne zdroje v systéme zákonom stanoví minimálnu sieť a minimálny rozsah poskytovanej zdravotnej starostlivosti. Až potom budeme vedieť posúdiť, či existujúca sieť štátnych a neštátnych zdravotníckych zariadení je dostatočná z hľadiska jej dostupnosti a poskytovania minimálnych základných služieb v tejto oblasti.

6.1.3.4. Kultúra.

Pri hľadaní merateľnej položky veľkosti disparity v oblasti kultúry v jednotlivých okresoch Košického kraja sme dospeli k poznatku, že v súčasnosti nie je možné takéto ukazovateľ stanoviť. Je to nemožné z dôvodu, že doteraz nebolo jasne zadefinované čo očakávame od oblasti kultúry ako na regionálnej, tak na celoštátnej úrovni.

Pred rokom 1989 mala oblasť kultúry veľmi jasne zadefinovanú spoločenskú objednávku. Mocné nástroje kultúry a umenia mali jednoznačne slúžiť podpore vládnucej ideológie. Po roku 1989 sme možno precenili možnosti vplyvu trhu na oblasť kultúry a nezadefinovali sme novú spoločenskú objednávku pre túto oblasť (mnoho verejných činiteľov bolo zásadne proti takto definovanej verejnej objednávke s poukazovaním

na slobodné pôsobenie všetko riešiacej neviditeľnej ruky trhu). A tak kultúra vedená pudom sebazáchovy sa vydala na cestu komercionalizácie. Dôsledkom toho, jediným hodnotiacim kritériom v oblasti kultúry sa stala nie umelecká, ale komerčná úspešnosť jej produktov. V dôsledku toho celá tvorba v oblasti kultúry sklzáva stále viac len po povrchu stvárnovania celospoločenských javov našej doby a stáva sa stále plytšou (teda menej kultúrnou). Pravdepodobne preto môžeme sledovať komerčnú úspešnosť takých banálnych produktov ako reality show, Smotánka a ďalšie. Hitom sú dnes rôzne naivné telenovely z latinskoamerického prostredia, kontroverzné relácie ako Mojsejovci, rôzne plytké súťaže propagujúce konzumný spôsob života ako Zlaté vajce a podobne. Za knižné hity sa dnes považujú životopisy hviezdíčiek, ktoré vzišli z televíznej relácie Slovensko hľadá Superstar a ďalších, pričom skutoční spisovatelia dnes žijoria ako tvorcovia reklamných sloganov v marketingových agentúrach. Táto akoby kultúra, dnes pohltila prakticky všetky oblasti umeleckej tvorby. A tak socialistickú ideológiu dnes nahradila ideológia podporujúca konzumný spôsob života človeka, jeho telesnú a pudovú stránku. Bez záujmu, ako tvorcov tak aj konzumentov v oblasti kultúry, ostala odveká snaha kultúry a umenia o ďalší duchovný rozvoj osobnosti človeka, ktorý by mal vyústiť k väčšej spoločenskej zodpovednosti človeka k sebe samému a k spoločnosti ako celku. Pritom postupné budovanie spoločenskej zodpovednosti ľudí je kľúčovým faktorom pre rozvoj kvality života, práce a produkcie.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa podľa nás v tejto oblasti nepohneme správnym smerom bez jednoznačného zafinovania spoločenskej objednávky pre oblasť kultúry. Bez tejto objednávky môžeme donekonečna viac alebo menej sofistikovane rozoberať účel, poslanie a význam organizácii kultúry v pôsobnosti Košického samosprávneho kraja. Príležitosťou pre zadanie spoločenskej objednávky v oblasti kultúry bude kandidatúra mesta Košice na titul Európske hlavné mesto kultúry 2013 a účasť Košického samosprávneho kraja v tomto projekte.

6.1.3.5. Cestovný ruch.

Podľa nášho názoru nemá význam merať indikátory ako kapacita lôžok v jednotlivých typoch ubytovaní, návštevnosť kraja domácimi a zahraničnými turistami atd., bez predchádzajúcej realizácie jednotnej koncepcie rozvoja cestovného ruchu, ktorá by zabezpečila predaj domácich produktov tohto odvetvia. Preto za kľúčovú disparitu v tejto oblasti považujeme absenciu spoločnej koncepcie rozvoja cestovného ruchu v rámci Košického kraja, ktorá by zmysluplne prepojila turistické destinácie v jednotlivých okresoch kraja do ucelených častí, pre ktoré by bolo možné vytvárať domáce produkty cestovného ruchu, zabezpečiť jednotnú propagáciu a vybudovanie jednotného turistického informačného systému.

6.1.4. Ľudské zdroje.

Disparity v oblasti ľudských zdrojov sme stanovovali pomocou nasledovných indikátorov:

- nezamestnanosť,
- dlhodobá nezamestnanosť,
- odchádzka za prácou,
- podiel obyvateľstva žijúceho v rómskych osídleniach.

Údaje o miere nezamestnanosti boli čerpané z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Na určenie odlivu pracovnej sily z regiónu boli použité údaje o počte ekonomicky aktívnych obyvateľov odchádzajúcich do zamestnania mimo svoj okres. Údaje boli čerpané

zo Sčítania obyvateľstva, domov a bytov z roku 2001, nakoľko sa odchádzka a dochádzka do zamestnania sleduje iba pri sčítaní.

Zdrojom údajov pre určenie disparity v oblasti rómskej problematiky bolo Sociografické mapovanie rómskych osád na Slovensku, uskutočnené v roku 2004, ktoré zahŕňa počet obyvateľov rómskych osídlení. Tento výskum poskytuje presnejší údaj o počte Rómov v jednotlivých okresoch, nakoľko sa minimalizuje skreslenie oproti Sčítaniu obyvateľstva, domov a bytov (možnosť vybrať si národnosť).

6.1.5. Vzdelávanie.

Vzdelávanie je oblasť, v ktorej sa nedajú určovať disparity medzi okresmi kraja, pretože táto oblasť je jednotne upravovaná pre celú SR. Za kľúčovú disparitu v tejto oblasti považujeme absenciu prispôsobenia vzdelávacieho systému potrebám znalostnej ekonomiky. To si však vyžaduje zmenu doteraz platnej legislatívy v oblasti vzdelávania na úrovni ústredných orgánov. Vzhľadom na významný dopad riešenia tejto problematiky na oblasť regionálneho rozvoja, má Košický samosprávny kraj záujem byť aktívnym účastníkom legislatívneho procesu upravujúceho oblasť vzdelávania.

6.1.6. Znalostná ekonomika.

Disparity v oblasti znalostnej ekonomiky sme stanovili na základe dvoch indikátorov:

- výdavky na výskum a vývoj,
- celková výška investícií do výskumu a vývoja.

Základné predpoklady pre rozvoj znalostnej ekonomiky spĺňajú len štyri okresy, ktoré tvoria mesto Košice. Preto pre určenie disparity sme tieto štyri okresy porovnávali ako celok k referenčnej úrovni Slovenska (v rámci Košického kraja nemáme k čomu porovnať). Jednotný merateľný indikátor, ktorý by popísal úroveň znalostnej ekonomiky v jednotlivých krajoch Slovenska Štatistický úrad SR nesleduje, takže je nevyhnutné spoľahnúť sa na čiastkové indikátory, ktoré sleduje Štatistický úrad SR. Z čiastkových merateľných indikátorov pre znalostnú ekonomiku má podľa nás najväčšiu vypovedaciu hodnotu indikátor „Výdavky na výskum a vývoj“. Je možné polemizovať o tom, či práve tento čiastkový indikátor najlepšie odzrkadľuje úroveň znalostnej ekonomiky v tom ktorom kraji, ale vhodnejší, pravidelne sledovaný štatistický indikátor, nemáme v súčasnosti k dispozícii (obrázok č. 355).

Poradie v rámci krajov	SR / kraj	Výdavky na výskum a vývoj spolu v roku 2005 v tis. Sk
	SR spolu	7 503 386
1.	Bratislavský kraj	3 570 561
3.	Trnavský kraj	809 202
2.	Trenčiansky kraj	938 982
6.	Nitriansky kraj	447 514
5.	Žilinský kraj	542 654
7.	Banskobystrický kraj	336 844
8.	Prešovský kraj	221 576
4.	Košický kraj	636 053

Obrázok č. 355.

Výdavky na výskum a vývoj na Slovensku.

Zdroj: ŠÚ SR (údaje za rok 2005).

Ďalším pomocným merateľným čiastkovým indikátorom pre meranie disparít v znalostnej ekonomike je celková výška investícií do výskumu a vývoja (využívanie rizikového kapitálu) pre malé a stredné podniky, ktoré sú na Slovensku finančne poddimenzované. Veľké nadnárodné spoločnosti realizujú výskum a vývoj väčšinou vo svojich materských krajinách, kvôli jeho vysokej pridanej hodnote. Ak sa rozhodnú realizovať časť výskumu a vývoja na Slovensku, spravidla nemajú problémy s nedostatkom finančných zdrojov, preto nie sú odkázané na verejné fondy rizikového kapitálu.

Na Slovensku je v súčasnosti využívanie rizikového kapitálu veľmi problematické, z dôvodu neexistencie dostatočného balíka rizikového kapitálu. Systém malého balíka rizikového kapitálu, ktorý je v súčasnosti k dispozícii je nastavený tak, že správca fondu rizikového kapitálu v oblasti malého a stredného podnikania (Fond fondov, s.r.o., ktorý bol zriadený Národnou agentúrou pre rozvoj malého a stredného podnikania) nadobúda minoritný obchodný podiel na spoločnosti. Ak je spoločnosť neúspešná, správca fondu stráca vložené prostriedky. Vďaka takto nastavenému systému je pre správcu rizikového kapitálu veľmi nevýhodné, ísť do skutočne rizikových projektov v rizikových oblastiach. Práve naopak, ide do projektov, kde je miera rizika nižšia a to hlavne v Bratislavskom a Trnavskom kraji. A tak rizikový kapitál, ktorého jednou z hlavných úloh je znižovanie regionálnych disparít, tieto disparity naopak ešte zvyšuje.

Poradie	Kraj	Celkový počet investícií 1995 – 2005	Celková výška investícií v mil. Sk 1995 – 2005
1.	Bratislavský kraj	32	55,625
2.	Trnavský kraj	14	44,4
6.	Trenčiansky kraj	6	10,9
8.	Nitriansky kraj	4	7,2
5.	Žilinský kraj	9	18,1
3.	Banskobystrický kraj	16	34
4.	Prešovský kraj	10	29,8
7.	Košický kraj	5	9,54
	SR spolu	96	209,565
	Priemer na 1 samosprávny kraj na Slovensku	12	26,196

Obrázok č. 356.

Alokácia investícií Fondu fondov s.r.o. na Slovensku.

Zdroj: NADSME.

Veľkosť disparity sa odvíja od skutočnosti, že Košický kraj je na predposlednom mieste v rámci krajov na Slovensku, v objeme alokovaných prostriedkov rizikového kapitálu v oblasti malého a stredného podnikania (obrázok č. 356). Okrem už spomenutých skutočností ako je nevhodný spôsob prerozdelenia rizikového kapitálu na Slovensku, je potrebné spomenúť aj nízku mieru informovanosti podnikateľov o tejto možnosti financovania, čo je do istej miery chybou nedostatku informovania zo strany RPIC a BIC na území Košického kraja. Pravdepodobne aj to je jeden z dôvodov, prečo v Banskobystrickom a Prešovskom kraji je rizikový kapitál viac využívaný ako v Košickom kraji.

6.1.7. Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

Disparity v oblasti poľnohospodárstva sme stanovili na základe nasledovných indikátorov:

- výnosy právnických osôb v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja,

- príjmy súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja,
- efektívnosť hospodárenia právnických osôb v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja,
- efektívnosť hospodárenia súkromne hospodáriacich roľníkov v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja,
- vybavenosť HIM právnických osôb k priemeru kraja,
- vybavenosť HIM súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja,
- opotrebovanosť HIM,
- obstarávanie HIM v roku 2005 k priemeru kraja.

Disparity v oblasti lesného hospodárstva zatiaľ nevime vyčíslit' a budeme hľadať vhodné indikátory. Všeobecne môžeme povedať, že ide o zlý zdravotný stav lesov, obmedzenie ťažby dreva z dôvodov ochrany prírody a zastarané technológie ťažby dreva.

Disparity v oblasti vidieckeho cestovného ruchu sme zatiaľ tiež nekvantifikovali pretože sú pravdepodobne rovnaké vo všetkých okresoch kraja. Ide o absenciu jednotného certifikačného systému a absenciu jednotnej propagácie produktov cestovného ruchu.

Disparity v oblasti obnoviteľných zdrojov energie spôsobujú rovnaké druhy bariér spoločne vo všetkých okresoch kraja. Prvou bariérou je legislatívna bariéra, kde chýba zákon o podpore obnoviteľných zdrojov energie a druhou bariérou sú trhové bariéry, ktoré spôsobuje dlhá návratnosť vložených investícií a vysoké obstarávacie náklady pre technológie.

6.2. Rozloženie kľúčových disparít v rámci jednotlivých okresov Košického kraja.

6.2.1. Okres Gelnica.

Doprava.

- kvalita ciest II. triedy z hľadiska priečných nerovností, nevyhovujúci stav 16,5%, havarijný stav 23,1% pri referenčnej úrovni 12,5%,
- chýbajúce cesty vyššej kategórie 1,63%, pri referenčnej úrovni 12,5% (pozitívny indikátor).

Životné prostredie.

- výdatnosť vodných zdrojov po odpočítaní spotreby na počet obyvateľov -95,97%, pri referenčnej úrovni 100%,
- separovaný zber komunálneho odpadu 7,1%, pri referenčnej úrovni 100% (pozitívny indikátor).

Základná infraštruktúra.

2. sociálna oblasť.

- domovy sociálnych služieb pre mentálne postihnutých -89%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domov sociálnych služieb pre telesne a duševne postihnutých -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- chránené bývanie -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opatrovateľská služba pre zdravotne postihnutých -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- útulky -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy pre osamelých rodičov -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- azylové ubytovanie pre osoby po výkone trestu -100%, pri referenčnej úrovni 100%.

Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

- výnosy právnických osôb v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -56,7%, pri referenčnej úrovni 100%,
- príjmy súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja -41,0%, pri referenčnej úrovni 100%,

- efektívnosť hospodárenia súkromne hospodáriacich roľníkov v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -86,4%, pri referenčnej úrovni 100%,
- vybavenosť HIM právnických osôb k priemeru kraja -6,1%, pri referenčnej úrovni 100%,
- vybavenosť HIM súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja -48,4%, pri referenčnej úrovni 100%,
- obstarávanie HIM v roku 2005 k priemeru kraja -73,2%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opotrebovanosť HIM -49,5%, pri referenčnej úrovni 100%.

6.2.2. Okresy Košice I – IV.

Doprava.

- kvalita ciest III. triedy, havarijný stav 39,9%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- nehodovosť 27,1%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- chýbajúce cesty vyššej kategórie 1,63%, pri referenčnej úrovni 12,5% (pozitívny indikátor).

Životné prostredie.

- výdatnosť vodných zdrojov po odpočítaní spotreby na počet obyvateľov -73,39%, pri referenčnej úrovni 100%,
- znečistenie ovzdušia TZL 75,9%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- znečistenie ovzdušia SO₂ 88%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- znečistenie ovzdušia NO_x 84,2%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- znečistenie ovzdušia CO 97,7%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- odovzdaný komunálny odpad 52,2%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- zneškodnený komunálny odpad 65,2%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- zhodnotený komunálny odpad 46,4%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- skladovaný komunálny odpad 99,6%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- separovaný zber komunálneho odpadu 1,1%, pri referenčnej úrovni 100% (pozitívny indikátor).

Základná infraštruktúra.

2. sociálna oblasť.

- opatrovateľská služba pre seniorov -89%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy sociálnych služieb pre mentálne postihnutých -99%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domov sociálnych služieb pre telesne a duševne postihnutých -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- chránené bývanie -99%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opatrovateľská služba pre zdravotne postihnutých -98%, pri referenčnej úrovni 100%,
- azylové ubytovanie pre osoby po výkone trestu -100%, pri referenčnej úrovni 100%.

Ľudské zdroje.

- nezamestnanosť 16,6%, pri referenčnej úrovni 12,5%.

Znalostná ekonomika.

- výdavky na výskum a vývoj 8,48% pri referenčnej úrovni 12,5% (pozitívny indikátor),
- celková výška investícií do výskumu a vývoja 4,55%, pri referenčnej úrovni 12,5% (pozitívny indikátor).

6.2.3. Okres Košice – okolie.

Doprava.

- kvalita ciest II. triedy z hľadiska priečných nerovností, nevyhovujúci stav 19%, havarijný stav 24,5% pri referenčnej úrovni 12,5%,

- kvalita ciest III. triedy, nevyhovujúci stav 41,5%, havarijný stav 49,7%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- chýbajúce cesty vyššej kategórie 1,63%, pri referenčnej úrovni 12,5% (pozitívny indikátor).

Životné prostredie.

- počet obyvateľov nenapojených na verejný vodovod 29,06%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- počet obyvateľov nenapojených na verejnú kanalizáciu 25,78%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- odovzdaný komunálny odpad 19,7%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- zhodnotený komunálny odpad 21,1%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- separovaný zber komunálneho odpadu 2,0%, pri referenčnej úrovni 100% (pozitívny indikátor).

Základná infraštruktúra.

2. sociálna oblasť.

- zariadenia opatrovateľskej služby pre seniorov -94%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy sociálnych služieb pre mentálne postihnutých -92%, pri referenčnej úrovni 100%,
- chránené bývanie -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opatrovateľská služba pre zdravotne postihnutých -99%, pri referenčnej úrovni 100%,
- azylové ubytovanie pre osoby po výkone trestu -100%, pri referenčnej úrovni 100%.

Ľudské zdroje.

- nezamestnanosť 16,7%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- dlhodobá nezamestnanosť 18,6%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- odchádzka za prácou 24,8%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- podiel obyvateľstva žijúceho v rómskych osídleniach 20,5%, pri referenčnej úrovni 12,5%.

Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

- príjmy súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja -6,7%, pri referenčnej úrovni 100%,
- vybavenosť HIM súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja -18,5%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opotrebovanosť HIM -58,5%, pri referenčnej úrovni 100%,

6.2.4. Okres Michalovce.

Doprava.

- kvalita ciest II. triedy z hľadiska priečných nerovností, nevyhovujúci stav 17,2%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- kvalita ciest III. triedy, nevyhovujúci stav 13,5%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- chýbajúce cesty vyššej kategórie 1,63%, pri referenčnej úrovni 12,5% (pozitívny indikátor).

Životné prostredie.

- počet obyvateľov nenapojených na verejný vodovod 21,30%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- počet obyvateľov nenapojených na verejnú kanalizáciu 15,12%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- znečistenie ovzdušia TZL 16,3%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- zneškodnený komunálny odpad 25,8%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- separovaný zber komunálneho odpadu 1,3%, pri referenčnej úrovni 100% (pozitívny indikátor).

Základná infraštruktúra.

2. sociálna oblasť.

- zariadenia opatrovateľskej služby pre seniorov -96%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy sociálnych služieb pre mentálne postihnutých -92%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domov sociálnych služieb pre telesne a duševne postihnutých -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- chránené bývanie -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opatrovateľská služba pre zdravotne postihnutých -97%, pri referenčnej úrovni 100%,
- útulky -86%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy pre osamelých rodičov -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- azylové ubytovanie pre osoby po výkone trestu -100%, pri referenčnej úrovni 100%.

Ľudské zdroje.

- nezamestnanosť 16,0%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- dlhodobá nezamestnanosť 15,8%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- odchádzka za prácou 16,5%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- podiel obyvateľstva žijúceho v rómskych osídleniach 15,3%, pri referenčnej úrovni 12,5%.

Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

- výnosy právnických osôb v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -21,2%, pri referenčnej úrovni 100%,
- efektívnosť hospodárenia právnických osôb v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -120,8%, pri referenčnej úrovni 100%,
- vybavenosť HIM právnických osôb k priemeru kraja -9,2%, pri referenčnej úrovni 100%,
- vybavenosť HIM súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja -38,3%, pri referenčnej úrovni 100%,
- obstarávanie HIM v roku 2005 k priemeru kraja -12,7%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opotrebovanosť HIM -57,4%, pri referenčnej úrovni 100%.

6.2.5. Okres Rožňava.

Doprava.

- kvalita ciest I. triedy z hľadiska priečných nerovností, nevyhovujúci stav 31,7%, havarijný stav 23,9% pri referenčnej úrovni 16,67%,
- kvalita ciest II. triedy z hľadiska priečných nerovností, nevyhovujúci stav 17,5%, havarijný stav 24,5% pri referenčnej úrovni 12,5%,
- chýbajúce cesty vyššej kategórie 1,63%, pri referenčnej úrovni 12,5% (pozitívny indikátor).

Životné prostredie.

- separovaný zber komunálneho odpadu 0,3%, pri referenčnej úrovni 100% (pozitívny indikátor).

Základná infraštruktúra.

2. sociálna oblasť.

- opatrovateľská služba pre seniorov -62%, pri referenčnej úrovni 100%,
- zariadenia opatrovateľskej služby pre seniorov -72%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy sociálnych služieb pre mentálne postihnutých -93%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy sociálnych služieb pre telesne a duševne postihnutých -94%, pri referenčnej úrovni 100%,
- chránené bývanie -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opatrovateľská služba pre zdravotne postihnutých -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- útulky -81%, pri referenčnej úrovni 100%,

- domovy pre osamelých rodičov -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- azylové ubytovanie pre osoby po výkone trestu -100%, pri referenčnej úrovni 100%.

Ludské zdroje.

- dlhodobá nezamestnanosť 13,3%, pri referenčnej úrovni 12,5%.

Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

- príjmy súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja -33,0%, pri referenčnej úrovni 100%,
- efektívnosť hospodárenia súkromne hospodáriacich roľníkov v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -30,5%, pri referenčnej úrovni 100%,
- vybavenosť HIM právnických osôb k priemeru kraja -39,6%, pri referenčnej úrovni 100%,
- vybavenosť HIM súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja -34,7%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opotrebovanosť HIM -55,9%, pri referenčnej úrovni 100%.

6.2.6. Okres Sobrance.

Doprava.

- chýbajúce cesty vyššej kategórie 1,63%, pri referenčnej úrovni 12,5% (pozitívny indikátor).

Životné prostredie.

- separovaný zber komunálneho odpadu 1,8%, pri referenčnej úrovni 100% (pozitívny indikátor).

Základná infraštruktúra.

2. sociálna oblasť.

- zariadenia opatrovateľskej služby pre seniorov -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy sociálnych služieb pre mentálne postihnutých -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domov sociálnych služieb pre telesne a duševne postihnutých -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- chránené bývanie -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opatrovateľská služba pre zdravotne postihnutých -94%, pri referenčnej úrovni 100%,
- azylové ubytovanie pre osoby po výkone trestu -100%, pri referenčnej úrovni 100%.

Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

- výnosy právnických osôb v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -27,6%, pri referenčnej úrovni 100%,
- vybavenosť HIM právnických osôb k priemeru kraja -0,3%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opotrebovanosť HIM -60,9%, pri referenčnej úrovni 100%,
- obstarávanie HIM v roku 2005 k priemeru kraja -7,9%, pri referenčnej úrovni 100%.

6.2.7. Okres Spišská Nová Ves.

Doprava.

- kvalita ciest II. triedy z hľadiska priečných nerovností, nevyhovujúci stav 15,8%, havarijný stav 15,1% pri referenčnej úrovni 12,5%,
- kvalita ciest III. triedy, nevyhovujúci stav 16,5%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- nehodovosť 15,7%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- chýbajúce cesty vyššej kategórie 1,63%, pri referenčnej úrovni 12,5% (pozitívny indikátor).

Životné prostredie.

- výdatnosť vodných zdrojov po odpočítaní spotreby na počet obyvateľov -50,96%, pri referenčnej úrovni 100%,
- odovzdaný komunálny odpad 23,0%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- zhodnotený komunálny odpad 13,0%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- separovaný zber komunálneho odpadu 2,3%, pri referenčnej úrovni 100% (pozitívny indikátor).

Základná infraštruktúra.

2. sociálna oblasť.

- opatrovateľská služba pre seniorov -57%, pri referenčnej úrovni 100%,
- zariadenia opatrovateľskej služby pre seniorov -72%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy sociálnych služieb pre mentálne postihnutých -93%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domov sociálnych služieb pre telesne a duševne postihnutých -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- chránené bývanie -99%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opatrovateľská služba pre zdravotne postihnutých -99%, pri referenčnej úrovni 100%,
- útulky -73%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy pre osamelých rodičov -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- azylové ubytovanie pre osoby po výkone trestu -100%, pri referenčnej úrovni 100%.

Ľudské zdroje.

- odchádzka za prácou 13,7%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- podiel obyvateľstva žijúceho v rómskych osídleniach 18,3%, pri referenčnej úrovni 12,5%.

Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

- výnosy právnických osôb v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -21,9%, pri referenčnej úrovni 100%,
- príjmy súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja -26,5%, pri referenčnej úrovni 100%,
- efektívnosť hospodárenia právnických osôb v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -109,8%, pri referenčnej úrovni 100%,
- efektívnosť hospodárenia súkromne hospodáriacich roľníkov v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -161,0%, pri referenčnej úrovni 100%,
- vybavenosť HIM súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja -22,7%, pri referenčnej úrovni 100%,
- obstarávanie HIM v roku 2005 k priemeru kraja -14,2%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opotrebovanosť HIM -50,0%, pri referenčnej úrovni 100%.

6.2.8. Okres Trebišov.

Doprava.

- kvalita ciest I. triedy z hľadiska priečných nerovností, nevyhovujúci stav 28,1%, havarijný stav 40,2% pri referenčnej úrovni 16,67%,
- chýbajúce cesty vyššej kategórie 1,63%, pri referenčnej úrovni 12,5% (pozitívny indikátor).

Životné prostredie.

- počet obyvateľov nenapojených na verejný vodovod 21,28%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- počet obyvateľov nenapojených na verejnú kanalizáciu 21,18%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- separovaný zber komunálneho odpadu 0,8%, pri referenčnej úrovni 100% (pozitívny indikátor).

Základná infraštruktúra.

2. sociálna oblasť.

- zariadenia opatrovateľskej služby pre seniorov -67%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy sociálnych služieb pre mentálne postihnutých -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domov sociálnych služieb pre telesne a duševne postihnutých -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- chránené bývanie -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opatrovateľská služba pre zdravotne postihnutých -100%, pri referenčnej úrovni 100%,
- domovy pre osamelých rodičov -66%, pri referenčnej úrovni 100%,
- azylové ubytovanie pre osoby po výkone trestu -100%, pri referenčnej úrovni 100%.

Ľudské zdroje.

- nezamestnanosť 18,5%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- dlhodobá nezamestnanosť 20,9%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- odchádzka za prácou 24,8%, pri referenčnej úrovni 12,5%,
- podiel obyvateľstva žijúceho v rómskych osídleniach 18,1%, pri referenčnej úrovni 12,5%.

Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

- výnosy právnických osôb v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -61,2%, pri referenčnej úrovni 100%,
- príjmy súkromne hospodáriacich roľníkov k priemeru kraja -0,2%, pri referenčnej úrovni 100%,
- efektívnosť hospodárenia právnických osôb v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -361,6%, pri referenčnej úrovni 100%,
- efektívnosť hospodárenia súkromne hospodáriacich roľníkov v Sk na hektár poľnohospodárskej pôdy k priemeru kraja -19,5%, pri referenčnej úrovni 100%,
- vybavenosť HIM právnických osôb k priemeru kraja -31,8%, pri referenčnej úrovni 100%,
- opotrebovanosť HIM -59,5%, pri referenčnej úrovni 100%,
- obstarávanie HIM v roku 2005 k priemeru kraja -32,6%, pri referenčnej úrovni 100%.

6.3. Určenie hlavných faktorov rozvoja.

Pri určovaní hlavných faktorov rozvoja sme predbežne upustili od ich lokalizácie a kvantifikácie na úrovni okresov Košického kraja. Dôvodom, ktorý nás k tomu viedol bola skutočnosť, že v niektorých oblastiach zatiaľ chýba spracovanie základných stratégií na úrovni Slovenska a kraja, a v iných oblastiach takéto stratégie už boli spracované v minulosti bez ich lokalizácie na úrovni okresov Košického kraja. V každom prípade však tieto stratégie boli alebo budú schválené v Zastupiteľstve Košického samosprávneho kraja a tak už určili alebo určia hlavné smery rozvoja pre budúce obdobie. V ďalšom uvádzame prehľad týchto stratégií za jednotlivé oblasti.

Doprava.

- Vybudovanie Globálneho logistického industriálneho parku (GLIP).
- Košická osobná regionálna integrovaná doprava (KORID).
- Schválenie stavebných úprav ciest formou PPP projektov.
- Plán prípravy a výstavby ciest II. a III. triedy na území Košického samosprávneho kraja.
- Financovanie ciest v správe Košického samosprávneho kraja (101/2006).

- Základné podmienky financovania infraštruktúry Košického samosprávneho kraja do roku 2009.
- Realizácia stavebných úprav ciest vo vlastníctve Košického samosprávneho kraja v roku 2007.

Životné prostredie.

- Konceptia nakladania s odpadmi v Košickom kraji.

Základná infraštruktúra.

Školstvo.

- Racionalizácia siete škôl a školských zariadení v Košickom samosprávnom kraji I. a II. etapa.

Sociálna oblasť.

- Konceptia rozvoja sociálnych služieb v Košickom samosprávnom kraji 2007 – 2013.

Zdravotníctvo.

- Konceptia rozvoja zdravotníctva v Košickom samosprávnom kraji (bude predložená v roku 2008).

Kultúra.

- Stratégia rozvoja kultúry v podmienkach Košického samosprávneho kraja (bude predložená v roku 2008).

Cestovný ruch.

- Konceptia rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji na roky 2005 – 2009.

Ľudské zdroje.

- Stratégia rozvoja ľudských zdrojov v Košickom samosprávnom kraji na roky 2006 – 2013.

Vzdelávanie.

- Stratégia rozvoja stredného školstva Košického samosprávneho kraja (bude predložená v roku 2008).

Znalostná ekonomika.

- Regionálna inovačná stratégia (RIS) (bude predložená v roku 2008).

Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

- Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja.

6.3.1. Doprava.

Za hlavný faktor rozvoja v oblasti dopravy považujeme geografickú polohu Košického kraja, kde sa križujú dopravné trasy v smere východ – západ a sever – juh.

V smere východ – západ je v súčasnosti snaha vlády SR dobudovať a oživiť vetvu V.a. európskeho dopravného koridoru. Do roku 2010 by mala byť dobudovaná podstatná časť diaľnice D1 do mesta Košice. Zároveň má pokračovať rekonštrukcia železničnej trate Bratislava – Košice na vyššie prepravné rýchlosti. Ďalším faktorom rozvoja by malo byť dobudovanie rýchlostnej cesty R2, o ktoré Košický kraj už dlhodobo usiluje, pretože je to nevyhnutné pre rozvoj južných okresov kraja.

U tovarových tokov v smere východ – západ je v budúcnosti predpokladaný niekoľkonásobný nárast. Preto jedným z faktorov rozvoja bude vybudovanie Globálneho

logistického industriálneho parku (GLIP) v Košiciach, s využitím možností tejto dopravnej lokality pre rozvoj intermodálnej dopravy.

V smere sever – juh súčasné tovarové toky z Poľska do Maďarska prechádzajú aj územím Prešovského a Košického kraja. Po dobudovaní tzv. Pobaltského koridoru v plnom profile by sa mesto Košice mohlo stať dôležitou dopravnou križovatkou v tesnej blízkosti Shengenskej hranice Európskej únie. Súčasná vláda SR však zatiaľ neuvažuje s dobudovaním tohto koridoru, pretože spojenie sever – juh chce smerovať cez Žilinský a Banskobystrický kraj. Preto snahy Košického a Prešovského kraja by mali smerovať k posilneniu objemu tovarových tokov cez Pobaltský koridor ako spojnicu vstupných bodov do Európskej únie cez Shengenskú hranicu, čo by mohlo v budúcnosti priniesť aj zmenu stanoviska vlády SR v tejto otázke. Z tohto pohľadu sa ako ďalší kľúčový faktor v Košickom kraji javí dobudovanie rýchlostnej cesty R4 v smere Košice – štátna hranica s Maďarskom.

Pre rozvoj verejnej osobnej dopravy v Košickom kraji bude významným faktorom rozvoja vybudovanie jednotného integrovaného systému železničnej, prímestskej a mestskej dopravy. Košický samosprávny kraj preto podporuje aktivity v Košickej osobnej regionálnej integrovanej doprave (KORID), od ktorej očakávame zjednodušenie osobnej dopravy, systému koordinácie a riadenia regionálnej dopravy a dosiahnutie úspory verejných rozpočtov.

Dôležitým faktorom rozvoja bude aj ďalšie skvalitnenie ciest II. a III. triedy a zvýšenie bezpečnosti premávky. Košický samosprávny kraj plánuje riešiť modernizáciu týchto ciest, napríklad prostredníctvom rekonštrukcií mostov, prestavbou križovatiek, stabilizáciou svahov, odvodnením ciest a zosilnením únosnosti vozoviek.

6.3.2. Životné prostredie.

V oblasti životného prostredia považujeme za hlavný faktor rozvoja plnenie záväzkov vlády SR vyplývajúcich z prístupovej zmluvy v kapitole životné prostredie, kde sa vláda SR medzi inými záväzkami zaviazala do roku 2015 odstrániť disparity aj v oblasti zásobovania obyvateľstva pitnou vodou a výstavby ČOV. Napriek tomu, že vláda vo svojom materiáli Stav a perspektívy implementácie environmentálneho acquis Slovenskej republiky z 27.6.2007 konštatuje, že nie sú zabezpečené finančné prostriedky v dostatočnom objeme pre riešenie všetkých potrieb z oblasti pitných vôd predpokladáme, že Európska únia si plnenie záväzkov Slovenska z prístupovej zmluvy skôr alebo neskôr vynúti. Vzhľadom na to, že najväčšie disparity v tejto oblasti sú na východe republiky, splnenie environmentálneho acquis by malo odstrániť väčšinu disparít v oblasti životného prostredia v našom kraji.

K ďalším faktorom rozvoja, ktoré sa budeme snažiť aplikovať na zmiernenie disparít na regionálnej úrovni v oblasti životného prostredia, bude patriť zlepšovanie stavu životného prostredia a racionálneho využívania zdrojov prostredníctvom dobudovania a skvalitnenia environmentálnej infraštruktúry a posilnenia efektívnosti environmentálnej zložky trvalo udržateľného rozvoja.

V eliminácii znečisťujúcich látok v ovzduší, ekologizácii verejnej dopravy a v podpore monitorovania ovzdušia a vôd vidíme zmierňovanie nežiaducich dôsledkov zmeny klímy a narušenia ozónovej vrstvy Zeme.

Primeranú pozornosť bude potrebné venovať tvorbe odpadov a účinnému systému nakladania s nimi. Separácia odpadov predstavuje významný zdroj zhodnotených druhotných materiálov. Efektívnym systémom posudzovania starých environmentálnych záťaží a ich postupnou likvidáciou je možné položiť základ systému pre monitorovanie, prieskum a sanácie. Dobudovaním informačného systému environmentálnych záťaží je možné podľa nás vybudovať účinný systém ochrany prírody.

6.3.3. Základná infraštruktúra.

6.3.3.1. Školstvo.

Za hlavný faktor rozvoja v oblasti školskej infraštruktúry považujeme pokračovanie ďalšej etapy racionalizácie siete škôl a školských zariadení. Prispôsobenie počtu škôl súčasnému demografickému vývoju, pri súčasnom zachovaní dostupnosti škôl pre jednotlivé skupiny obyvateľov, riešenie energetickej bezpečnosti budov a efektivity vykurovacích systémov spolu s ďalšími opatreniami prispievajú k znižovaniu prevádzkových nákladov škôl, čím je možné ušetriť finančné prostriedky použiť na ďalšie skvalitnenie vzdelávacieho procesu.

6.3.3.2. Sociálna oblasť.

V sociálnej oblasti vidíme hlavný faktor rozvoja vo využití všetkých dostupných kapacít na spracovanie projektov pre štrukturálne fondy a získanie grantov na dobudovanie chýbajúcej infraštruktúry v sociálnej oblasti v Košickom kraji. Zároveň je potrebné pokračovať v plnení úloh vyplývajúcich z Koncepcie rozvoja sociálnych služieb v Košickom samosprávnom kraji 2007 – 2013.

6.3.3.3. Zdravotníctvo.

Za hlavný faktor rozvoja v oblasti zdravotníctva považujeme spracovanie Koncepcie rozvoja zdravotníctva v Košickom samosprávnom kraji, ktorej výsledky budú známe v prvom polroku 2008. Tento dokument má identifikovať smerovanie a ďalší rozvoj zdravotníckych zariadení Košického samosprávneho kraja. Vypracovaniu koncepcie bude predchádzať vyhodnotenie komplexnej analýzy nemocníc, ktorá v súčasnom období prebieha v zdravotníckych zariadeniach v pôsobnosti Košického samosprávneho kraja a ktorá má byť ukončená do konca roku 2007.

6.3.3.4. Kultúra.

Za hlavný faktor rozvoja v oblasti kultúry považujeme kandidatúru mesta Košice na titul Európske hlavné mesto kultúry 2013. Táto kandidatúra už teraz umožnila celej kultúrnej obci hlbšie sa zamyslieť nad postavením kultúry v súčasnej spoločnosti. Prípadné získanie titulu pre mesto Košice umožní v Košickom kraji zadanie veľkej spoločenskej objednávky pre celú oblasť kultúry, v rámci ktorej sa budeme snažiť vyriešiť zabezpečenie ďalšieho regionálneho rozvoja kraja pomocou cieleného a sústredeného využitia všetkých nástrojov kultúry.

Ďalším významným medzníkom v oblasti rozvoja kultúry Košického kraja budú východiská a zámery prijaté v koncepčnom materiáli, ktorý pod názvom Stratégia rozvoja kultúry v podmienkach Košického samosprávneho kraja pripravuje Agentúra na podporu regionálneho rozvoja v Košiciach v spolupráci s jednotlivými inštitúciami kultúry. Tento materiál bude pripravený v prvom polroku 2008. Prijaté závery a opatrenia uvedeného materiálu budú rozpracované na konkrétne podmienky práce jednotlivých inštitúcií v ďalšom období.

Koncepcia starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru v Košickom kraji na obdobie rokov 2008 – 2015, ktorú pripravuje odbor kultúry bude prezentáciou aktuálneho stavu tejto oblasti. Jej cieľom bude stanoviť zámery ďalšieho rozvoja a trvalej podpory tradičnej ľudovej kultúry.

Veľmi významným faktorom v oblasti rozvoja všetkých oblastí kultúry bude v ďalšom období snaha o skvalitnenie a zatraktívnenie ponuky programov, akcií a podujatí v jednotlivých regiónoch Košického kraja v úzkej súčinnosti s požiadavkami a podmienkami rozvoja cestovného ruchu a turizmu s osobitným zreteľom na oživenie kultúrno-historických ciest.

6.3.3.5. Cestovný ruch.

V oblasti cestovného ruchu považujeme za kľúčový faktor rozvoja vybudovanie jednotného integrovaného informačného systému cestovného ruchu, ktorý by združoval celú oblasť cestovného ruchu v Košickom kraji s nadväznosťou na príľahlé regióny. Pomoc pri koordinácii budovania tohto informačného systému prisľúbila aj Komisia cestovného ruchu a cezhraničnej spolupráce pri Zastupiteľstve Košického samosprávneho kraja. Ďalším faktorom rozvoja cestovného ruchu je podpora vzniku domácich produktov cestovného ruchu v priamej nadväznosti na kultúrne historické a prírodné danosti Košického kraja. V tejto súvislosti bude podporovaný vznik projektov podporujúcich tvorbu domácich produktov cestovného ruchu prostredníctvom štyroch historických ciest (železnej, gotickej, vínnej a kráľovsko-cisárskej poštovej cesty).

Popri vytváraní produktov cestovného ruchu a manažmentu destinácií bude nutné podporiť budovanie infraštruktúry a supraštruktúry cestovného ruchu, bez ktorých cestovný ruch nemôže fungovať. Bude nevyhnutné doriešiť organizačné začlenenie a financovanie informačných kancelárií pretože predstavujú základný orientačný bod pre návštevníkov v strediskách cestovného ruchu a zabezpečujú vznik a distribúciu domácich produktov cestovného ruchu. S tým úzko súvisí kvalitná propagácia, „public relations“ a marketing. Dané aktivity bude potrebné vykonávať formou PPP (public private partnership) partnerstva. V neposlednom rade bude potrebné vyvíjať aktivity smerujúce k trvalo udržateľnému rozvoju aj prostredníctvom celoživotného vzdelávania práve v oblasti cestovného ruchu.

Jedným z faktorov rozvoja cestovného ruchu je aj budovanie cyklotrás, či už Abovsko-gemerskej, spájajúcej historické prvky Gotickej cesty, potom Tokajskej cyklotrasy, ako aj Zemplínskej cyklotrasy, ktorá by spájala Zemplínsku šíravu a Tokajskú vinohradnícku oblasť.

6.3.4. Ľudské zdroje.

Za hlavné faktory rozvoja Košického kraja v oblasti ľudských zdrojov považujeme vyšší prirodzený prírastok obyvateľstva (v roku 2005 dosiahol úroveň 2,22‰, priemernú hodnotu SR presiahol viac ako 10-násobne) a celkový prírastok obyvateľstva (v roku 2005 dosiahol hodnotu 1,87‰, priemernú hodnotu SR presiahol viac ako 2-násobne). Dôležité je, že ide o relatívne mladé obyvateľstvo s priemerným vekom 36,27 rokov a indexom starnutia na úrovni 59,41 (rok 2005), s významným podielom vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov (v roku 2001 tvorili 9,6% z celkového počtu obyvateľstva nad 15 rokov v Košickom kraji). To sú predpoklady, na ktorých je v budúcnosti možné začať rozvíjať oblasť ľudských zdrojov.

Pre ďalší rozvoj v tejto oblasti budeme postupovať v zmysle spracovaného koncepčného materiálu pod názvom Stratégia rozvoja ľudských zdrojov v Košickom samosprávnom kraji na roky 2006 – 2013, ktorý bol spracovaný v roku 2005. V tomto materiáli bolo stanovených 10 zásad vrátane priorít, aktivít a projektových zámerov ku každej zo stanovených zásad.

6.3.5. Vzdelávanie.

V oblasti vzdelávania považujeme za hlavný faktor rozvoja snahu súčasnej vlády SR o obsahovú prestavbu vzdelávacieho procesu. Navrhovaným novým školským zákonom budú uznané základné tendencie a priority vzdelávacích systémov v rozvinutých krajinách sveta vymedzené príslušnými právnymi dokumentmi Európskej únie a mechanizmami zaručujúcimi kompatibilitu s týmito systémami. Ide napríklad o princípy týkajúce sa porovnateľnosti a uznávania získaného stupňa vzdelania, diplomu a certifikátov v súvislosti so slobodným pohybom občanov Európskej únie, zachovávaním ľudských práv a vylúčením diskriminácie jednotlivcov a menšín, ovplyvňovania ďalšieho vývoja systému odborného vzdelávania ako prostriedku na prípravu vysokokvalifikovanej a mobilnej pracovnej sily, poradenstva v oblasti celoživotného vzdelávania s cieľom zvýšenia zamestnanosti, rozvoja ľudských zdrojov a ich prepojenia s požiadavkami trhu práce na regionálnej úrovni.

Tento zákon bude riešiť problematiku výchovy a vzdelávania od predprimárneho vzdelávania až po prvý stupeň terciárneho vzdelávania, vrátane záujmového vzdelávania, v rámci celoživotného vzdelávania občanov Slovenskej republiky a zabezpečenia odborných služieb v oblasti výchovného a kariérového poradenstva (t.j. starostlivosti v otázkach výchovy, vzdelávania, osobnostného a profesijného vývinu).

Ďalším faktorom rozvoja v oblasti vzdelávania bude pripravovaná Stratégia rozvoja stredného školstva Košického samosprávneho kraja, ktorá bude rešpektovať princípy Národného programu výchovy a vzdelávania najmä princíp celoživotného vzdelávania, bude rešpektovať strategické zámery Európskej komisie v systémoch vzdelávania a odbornej prípravy (Lisabonský proces). Bude obsahovať návrhy na zlepšovanie kvality a efektívnosti systémov vzdelávania a odbornej prípravy. Kvalita bude chápaná ako schopnosť plniť požiadavky a očakávania, schopnosť uspokojiť potreby zúčastnených partnerov školy, predovšetkým študentov a súčasne rodičov, zriaďovateľa, školských orgánov, či odberateľov absolventov školy. Bude počítat' s napojením na projekty Európskej únie. Takýmto spôsobom, chce získať mimorozpočtové zdroje financovania na rekvalifikáciu pedagogických pracovníkov, na ich ďalšie vzdelávanie, tvorbu pedagogických dokumentov a pod.

6.3.6. Znalostná ekonomika.

V oblasti znalostnej ekonomiky považujeme za hlavné faktory rozvoja nasledovné dva faktory:

- dostatočný počet Podnikateľských inovačných centier (BIC) a Regionálnych poradenských a informačných centier (RPIC) na území Košického kraja,
- dostatok kvalifikovaných zamestnancov organizácií výskumu a vývoja.

Sieť centier pre podnikateľov spolupracujúcich s Národnou agentúrou pre rozvoj malého a stredného podnikania tvorí na Slovensku 13 Regionálnych poradenských a informačných centier (RPIC), z toho v Košickom kraji sú 3 centrá a 5 Podnikateľských a inovačných centier (BIC), z toho v Košickom kraji sú 2 centrá. Dostatočná hustota siete je podľa nás dobrým predpokladom pre ďalšie napredovanie Košického kraja v napĺňaní cieľov znalostnej ekonomiky.

V oblasti výskumu a vývoja sa Košický kraj tradične radí k lídrom na Slovensku. Dôkazom toho je vyše 25 013 študentov, ktorý k 31.10.2006 študovali na univerzitách v Košickom kraji ako aj pomerne vysoký počet ústavov SAV:

- Ústav experimentálnej fyziky SAV, Košice,
- Ústav geotechniky SAV, Košice,
- Ústav materiálového výskumu SAV, Košice,

- Neurobiologický ústav SAV, Košice,
- Parazitologický ústav SAV, Košice,
- Ústav fyziológie hospodárskych zvierat SAV, Košice.

Preto je pochopiteľné, že v Košickom pracuje 14,98% z celkového počtu zamestnancov výskumu a vývoja na Slovensku. Z toho jasne vidieť, že Košický kraj má dostatočný počet kvalifikovaných zamestnancov organizácií výskumu a vývoja, čo môže byť kľúčovým pri znižovaní disparít v oblasti znalostnej ekonomiky.

6.3.7. Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka.

Vzhľadom na nerovnorodosť výrobných, sociálnych a ekonomických podmienok, v ktorých sa na vidieku realizujú podnikateľské aktivity prvovýrobcov, je určenie hlavných faktorov rozvoja poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a všeobecne vidieckej ekonomiky neľahkou úlohou.

Košický kraj má vhodné výrobné podmienky (prírodné, organizačno-technické) s tradíciou obhospodarovania poľnohospodárskej a lesníckej pôdy. Zdá sa, že kľúčovým momentom pre naštartovanie rozvoja vidieckej ekonomiky v najbližšom období bude diverzifikácia poľnohospodárstva a lesníctva (s cieľom získania ďalších príjmov), postavená na v súčasnosti už začínajúcom:

- pozitívnom vývoji smerovanom k ekologickému systému hospodárenia a výroby ekologických potravín,
- zvýšenom raste záujmu prvovýrobcov v poľnohospodárstve o odbytové organizácie, ktoré podporia odbyt poľnohospodárskej prvovýroby a posilnia pozíciu poľnohospodárskych subjektov na trhu (vrátane posilnenia ich postavenia a konkurencieschopnosti voči zahraničným obchodným reťazcom),
- raste záujmu o obnoviteľné zdroje energie, založenom na veľkom potenciáli a dostupnosti surovín pre obnoviteľné zdroje energie v Košickom kraji,
- lepšom využívaní a zhodnocovaní drevnej hmoty a ostatných lesných produktov priamo v regióne,
- rozvoji vidieckeho turizmu v úzkej spolupráci s mikroregionálnymi združeniami a lokálnou samosprávou.

Ekonomickým prínosom a čiastočne aj faktorom rozvoja môže byť využívanie podmienok podpory poľnohospodárstva zo Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ – priame platby pre farmárov vo veľkej miere ovplyvňujú príjem poľnohospodárskych subjektov vo forme zvýšenia príjmu a tým poskytujú aj lepšie východiskové podmienky pre zvýšenie ich konkurencieschopnosti.